

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

חרש וחיגר

(ג' א') אמר רבי תנחום: חרש באזנו אחת, פטור מן הראיה, שנאמר: "בְּאֲזְנֵיהֶם"¹.

אמר רבי תנחום: חיגר ברגלו אחת, פטור מן הראיה, שנאמר: "רְגְלִים"².

(ומקשה) והא רגלים מבעי ליה פרט לבעלי קבין (בעלי רגל תותבת)?

(ומתרץ) ההוא מ"פְּעָמִים" נפקא ("שֵׁלֶשׁ פְּעָמִים בְּשָׁנָה יֵרָאֶה כָּל זְכוּרָה אֶל פְּנֵי הָאֵדָן ה'"). **דתניא:** "פְּעָמִים", אין "פְּעָמִים" אלא רגליים. וכן הוא אומר "תְּרַמְסֶנָּה רְגַל רְגְלֵי עֲנִי פְּעָמֵי דְלִים", ואומר "מֵה יָפוּ פְּעָמֶיךָ בְּנִעְלִים בַּת נְדִיב".

שיטות הראשונים

חרש באוזנו אחת וחיגר ברגלו אחת: בגמרא יליף לפוטרו מן הראיה, חרש מדכתיב "בְּאֲזְנֵיהֶם", וחיגר מדכתיב "פְּעָמִים". **והרמב"ם** כתב "וכן הסומא בעינו אחת, או חגר ברגלו אחת - פטור... ומנין שכל אלו פטורין מן הראיה? ... נאמר: "לִמְעַן יִשְׁמְעוּ" - להוציא מי שאינו שומע שמיעה גמורה... ונאמר: "בְּעֵלְתָּהּ לְרֵאוֹת אֶת פְּנֵי י"י" - מי שיכול לעלות ברגליו, להוציא חגר וחולה וזקן וענג".

גדר שוטה

(ג' ב') **תנו רבנן:** איזהו שוטה (האמור בכל מקום שפטור ממצוות ועונשים, ואין לו קניין וממכר)? היוצא יחידי בלילה, והלן בבית הקברות, והמקרע את כסותו.

איתמר, רב הונא אמר: עד שיהו כולן בבת אחת.

רבי יוחנן אמר: אפילו באחת מהן.

היכי דמי? אי דעביד להו דרך שטות, אפילו בחדא נמי! אי דלא עביד להו דרך שטות - אפילו כולו נמי לא! לעולם דקא עביד להו דרך שטות, והלן בבית הקברות, אימור כדי שתשרה עליו רוח טומאה הוא דקא עביד. והיוצא יחידי בלילה, אימור גנדריפס אחדיה. והמקרע את כסותו, אימור בעל מחשבות הוא. כיון דעבדינהו לכולהו, הוה להו כמי שנגח שור חמור וגמל, ונעשה מועד לכל.

(ד' א') אמר רב פפא: אי שמיע ליה לרב הונא הא **דתניא:** אי זהו שוטה? זה המאבד כל מה שנותנים לו (משמע שבדבר אחד מחזיקים אותו כשוטה), הוה הדר ביה.

איבעיא להו: כי הוה הדר ביה, ממקרע כסותו הוא דהוה הדר ביה, דדמיא להא, או דלמא מכולהו הוה הדר?

¹ במצות הקהל נאמר (דברים, פר' וילך, לא,יא): בְּבוֹא כָּל יִשְׂרָאֵל לְרֵאוֹת אֶת פְּנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר תִּקְרָא אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֶגֶד כָּל יִשְׂרָאֵל בְּאֲזְנֵיהֶם.

² שמות כג,יד: שֵׁלֶשׁ רְגְלִים תִּחַג לִי בְּשָׁנָה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

תיקו.

שיטות הראשונים

איזהו שוטה היוצא יחידי בלילה והלן בביה"ק והמקצע וכו': לרב הונא, עד שיהו כולן בבת אחת, ולרבי יוחנן אפילו באחת מהן. ופסקו רבינו חננאל, הרא"ש, ורבי אברהם מן ההר, כרבי יוחנן. וכן נראה מדברי הרמב"ם.³ וכן פסק השו"ע.⁴

האם נחשב שוטה בסימנים אחרים: דעת הרמב"ם, שלא רק זה שיש בו סימנים אלו נחשב שוטה להיפסל לעדות, אלא "כל מי שנטרפה דעתו ונמצאת דעתו משבשת תמיד, אפילו בדבר מן הדברים, אף על פי שהוא מדבר ושואל כענין בשאר דברים - הרי זה פסול, ובכלל השוטים יחשב."⁵ ומהר"ם כתב בשם רבינו שמחה משפירא, וכן המרדכי בשם רבי אביגדור הכהן, שאם לא הוחזק שוטה בדברים האמורים בפ"ק דחגיגה, הרי הוא כפיקח. וכן נראה מדברי הרשב"א. והשו"ע במקום אחד כתב סימני הגמרא, ובמקום אחר פסק כרמב"ם.⁶

שולחן ערוך

(חו"מ, הלכות עדות, סימן לה)

- ת. שוטה, פסול. ולא שוטה שהוא הולך ערם ומשבר כלים וזורק אבנים בלבד, (אלא) כל מי שנטרפה דעתו ונמצאת דעתו משבשת תמיד בדבר מהדברים, אף על פי שהוא מדבר ושואל כענין בשאר דברים, הרי זה פסול, ובכלל שוטים יחשב.
- י. הפתאים ביותר, שאינן מכירין דברים שסותרין זה את זה, ולא יבינו עניני הדבר פדרה שמבינים שאר עם הארץ, וכן המבהלים, והנחפזים בדעתם, והמשתגעים ביותר, הרי אלו בכלל השוטים. ודבר זה לפי מה שיראה לדון, שאי אפשר לכוון הדעת בכתב.
- (יו"ד, הלכות שחיטה, סימן א)
- ה. חרש שאינו שומע ואינו מדבר, ושוטה, דהינו שהוא יוצא יחידי בלילה, או מקצע פסותו, או לן בבית הקברות, או מאבד מה שנותנים לו, אפילו באחת מאלו, אם עושה אותו דרך שטות... אין מוסרין להם לשחט לכתחלה, אפילו אחרים עומדים על גביהם. ואם שחטו, שחיטתן פשוטה אם אחרים עומדים על גביהם...

³ מדכתב 'בדבר מן הדברים', משמע בהדיא כרבי יוחנן דאמר אפילו באחת מהן. ב"י (אה"ע סי' קכא).

⁴ חו"מ לה, ח (ע"פ דבריו בב"י, וכן מבואר בביאור הגר"א, ס"ק טו); יו"ד א,ה. מקורות: רבינו חננאל ור"א מן ההר (ד' א'). רא"ש (חולין א,ד). רמב"ם (הל' עדות ט,ט, ע"פ דברי הב"י אה"ע סי' קכא, ד"ה סימני השוטה).

⁵ וכן כתב בהמשך (הל' י): "הפתאים ביותר... וכן המבהלים והנחפזים בדעתם, והמשתגעים בדעתם ביותר - הרי כל אלו בכלל השוטים..." (והעתיקו השו"ע, חו"מ לה, ר' ציטוט להלן). וכתב הב"י, ונראה שהכריחו לפרש כן, מדחזינן דבריייתא קמיייתא קתני תלת ולא קתני מאבד מה שנותנין לו, ובאידיך ברייתא קתני מאבד מה שנותנין לו ולא קתני אינך תלתא. אלא ודאי הני לאו דוקא, אלא לדוגמא נקטינהו, והך ברייתא נקטה הנך לדוגמא, ואידיך ברייתא נקטה הך. ב"י (אה"ע סי' קכא).

⁶ יו"ד א,ה; חו"מ לה, ח. ור' שו"ת 'אגרות משה' (יו"ד, ח"ד, סי' כט), בהגדרת החילוק בין שוטה הפטור ממצוות ופתי החייב במצוות, וחיוב חינוך לילדים כאלו. מקורות: רמב"ם (הל' עדות ט,ט). מרדכי (גיטין סי' תכא). מהר"ם מרוטנבורג (שו"ת, דפ' פראג, סי' תנה; הו"ד בב"י אה"ע קיט, ד"ה ומ"ש אבל נשתטית). רשב"א (שו"ת ח"ד, סי' רא).